

9(17)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

УДК 3.37.32.37.01:378

[https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9\(17\)-165-176](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-165-176)

Захарін Сергій Володимирович доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу історії та філософії освіти, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-1263-8170>

УКРАЇНА В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглядається стан освітньої системи України в умовах правового режиму воєнного стану та визначається роль міжнародної підтримки у забезпеченні її функціонування. Наголошується на масштабних руйнуваннях освітньої інфраструктури внаслідок збройної агресії Російської Федерації та актуальності міжнародної допомоги у відновленні закладів освіти, організації дистанційного навчання, інтеграції українських учнів і студентів у європейський освітній простір. Окремим дуже важливим і дієвим напрямом міжнародної співпраці стало ініціювання санкцій та інших типів обмежень з боку міжнародних партнерів щодо співпраці з представниками країни-агресора. Рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

Проаналізовано внесок міжнародних організацій (UNICEF, UNESCO, Європейський Союз, USAID, Світовий банк) у підтримку освітньої системи України, а також значення програм академічної мобільності та наукових партнерств у збереженні освітнього потенціалу держави. Підведення підсумків засідання Групи супроводу Болонського процесу Генеральною асамблеєю Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти ініційовано прийняття рішення Групою супроводу Болонського процесу щодо призупинення права представництва російської федерації та білорусі в Болонському процесі, а також у робочих групах й усіх інших структурах та робочій програмі Європейського простору вищої освіти. Підґрунтям для такого рішення стала відповідна заява, яку підписали 39 урядових, 6 консультативних членів Болонського процесу та представники Європейського реєстру із забезпечення якості вищої освіти.

Зроблено висновок, що міжнародна співпраця виступає ключовим чинником стабільності та подальшого розвитку освіти України в умовах воєнних викликів. Для сфери освіти й науки, як і для інших, статус кандидата є

політичним стимулом для реалізації в освітньому й науковому секторах якісних перетворень, актуальність яких давно назріла. Крім того, це буде визнанням успішності євроінтеграційних реформ в Україні, що підтримані або ініційовані європейськими партнерами. До того ж після набуття статусу кандидата Україна зможе отримувати довгострокові кредити від ЄС, а також допомогу у вигляді грантів на освіту, культуру, охорону здоров'я.

Ключові слова: воєнний стан, освіта, міжнародна підтримка, Україна, освітня система, академічна мобільність.

Zakharin Serhii Volodymyrovych Doctor of Economic Sciences, professor, Chief Researcher of the Department of History and Philosophy of Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv, <https://orcid.org/0000-0002-1263-8170>

UKRAINE UNDER THE LEGAL REGIME OF MARTIAL ARTS: INTERNATIONAL SUPPORT FOR THE EDUCATION SYSTEM OF UKRAINE

Abstract. The article examines the state of Ukraine's educational system under the legal regime of martial law and highlights the role of international support in ensuring its functioning. It emphasizes the large-scale destruction of educational infrastructure caused by the armed aggression of the Russian Federation and the relevance of international assistance in restoring educational institutions, organizing distance learning, and integrating Ukrainian pupils and students into the European educational space. A separate, very important and effective direction of international cooperation has been the initiation of sanctions and other types of restrictions by international partners on cooperation with representatives of the aggressor country. The decision of the National Security and Defense Council of Ukraine "On the application of personal special economic and other restrictive measures (sanctions)".

The contribution of international organizations (UNICEF, UNESCO, the European Union, USAID, the World Bank) to supporting Ukraine's educational system is analyzed, as well as the importance of academic mobility programs and scientific partnerships in preserving the country's educational potential. Summary of the Bologna Process Support Group Meeting The General Assembly of the European Register for Quality Assurance in Higher Education initiated the adoption of a decision by the Bologna Process Support Group to suspend the right of representation of the Russian Federation and Belarus in the Bologna Process, as well as in working groups and all other structures and the work program of the European Higher Education Area. The basis for this decision was a corresponding statement signed by 39 governmental, 6 consultative members of the Bologna Process and representatives of the European Register for Quality Assurance in Higher Education.

It is concluded that international cooperation serves as a key factor for the stability and further development of education in Ukraine under the challenges of war. For the sphere of education and science, as for others, the candidate status is a political incentive for the implementation of qualitative transformations in the educational and scientific sectors, the relevance of which is long overdue. In addition, it will be a recognition of the success of European integration reforms in Ukraine, which are supported or initiated by European partners. In addition, after obtaining the candidate status, Ukraine will be able to receive long-term loans from the EU, as well as assistance in the form of grants for education, culture, and healthcare.

Keywords: martial law, education, international support, Ukraine, educational system, academic mobility.

Постановка проблеми. З першого ж дня воєнних дій, нечуваних звірств окупантів, їхня націленість на нищення всього українського, а особливо інтелектуального потенціалу нації, стала відчутною підтримка демократичного світу. Основними майданчиками для діалогу з міжнародними партнерами були обрані «Освітній кластер: Україна» та Секторальна робоча група «Освіта і наука». До них ввійшли відомі міжнародні організації, дипломатичні представництва іноземних держав, неурядові організації та проєкти, які реалізують програми підтримки української освіти й науки. Кількість учасників дуже велика і ці майданчики відкриті для приєднання. СРГ «Освіта і наука» координує залучення й використання міжнародної допомоги, спрямованої на підтримку реалізації державної політики для досягнення заявлених стратегічних пріоритетів у сфері освіти та науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі аспекти формування та розвитку сучасного стану системи «Освіта і наука» висвітлюються такими українськими ученими як В.Андрущенко, А.Гальчинський, П.Єщенко, І.Грищенко, С.Захарін, І.Тарасенко, В.Кремень, В.Курило, О.Локшина, М.Максименко та інші. Однак Україна в умовах правового режиму воєнного стану потребує постійного розроблення щодо міжнародної підтримки освітньої системи України тому це питання поки відкрите і не систематизоване та не опрацьоване в повному обсязі.

Мета статті – дослідити механізми державних умов правового режиму воєнного стану; розкрити роль міжнародної підтримки у забезпеченні її функціонування та підтримки освітньої системи України.

Виклад основного матеріалу. В умовах російської агресії МОН активно використовує Секторальну робочу групу «Освіта і наука» для діалогу з максимально широким колом зарубіжних партнерів та друзів України, що має конкретну мету формування й активну діяльність міжнародної коаліції на підтримку української освіти і науки. Робоча група «Освіта і наука» застосовує

формат надзвичайних (відбулися 15 березня й 9 травня 2022 р.) та планових засідань, а також використовує роботу тематичних підгруп, у яких обговорюються виклики в освітньому секторі за умов воєнного стану й одразу ж формуються пропозиції для керівництва МОН. Засідання тематичних підгруп «Професійна (професійно-технічна) освіта», «Цифрова трансформація освіти і науки», «Психологічна підтримка і допомога» дали цінний матеріал для ділових 57 пропозицій, вироблення конкретних планів, реагувань. Протягом першого року війни МОН регулярно надсилав міжнародним партнерам «Огляд поточного стану освіти і науки України в умовах російської агресії» українською та англійською мовами, який оприлюднювався на офіційному вебсайті [7; 8].

Міністерство розробило низку вкрай важливих й актуальних проєктних пропозицій для покриття першочергових потреб сфери освіти на період воєнного стану, що відповідають пріоритетам державної освітньої політики. Їх вчасна імплементація допоможе мінімізувати освітні втрати та підвищити стійкість української освіти в умовах війни. Серед цих проєктів [7; 10]:

- «Цифрові девайси для освіти» (спрямований на закупівлю ноутбуків і планшетів для здобувачів освіти та педагогів з метою забезпечення постійного доступу до освіти учнів і надання можливості вчителям вести заняття з використанням дистанційних технологій).

- «Вступна кампанія 2022» (проведення модернізації Єдиної державної електронної бази з питань освіти для забезпечення прозорості, конкурентної й безпечної процедури вступу до українських коледжів та університетів у 2022 році).

- «Видання підручників і посібників для Нової української школи» (забезпечує розгортання реформи цієї школи на рівні базової середньої освіти, починаючи з 5-го класу).

- «Відкриття освітніх хабів за кордоном» (спрямований на забезпечення зв'язку українських біженців за рубежом із системою освіти України, надання їм можливості навчатися за державними стандартами, отримувати навчальні консультації та психологічну підтримку).

- «Розширення парку шкільних автобусів для закладів загальної середньої освіти» (дасть змогу підвозити учнів, особливо зі шкіл, які зруйновані, до закладів, де проходять заняття).

- «STEM-освіта» (вкрай актуальна та невід'ємна частина реформи Нової української школи щодо надання можливості кожному учневі, який переходить до 5-го класу, отримувати доступ до сучасних засобів навчання). – «Цифровий освітній паспорт» (полягає у фактичному створенні цифрової освітньої екосистеми з відстеженням освітньої траєкторії кожного учня для полегшення праці вчителя й цифровізації управлінських процесів).

- «Створення наздоганяючих освітніх (catch up) програм та інструментів» (спрямований на оцінювання освітніх втрат і розв'язання цієї проблеми

створенням й запровадженням програм та інструментів для наздоганяючого навчання). (має – «Створення навчально-практичних центрів за галузевим спрямуванням» забезпечити у сфері професійної (професійно-технічної) освіти масштабування існуючої успішної практики створення навчально-практичних центрів на базі закладів профтехосвіти для інтенсивної підготовки робітничих кадрів відповідно до потреб економіки України).

– «Профорієнтація та побудова кар'єри «Обери професію своєї мрії» (виконує актуальні завдання з огляду на потребу у створенні умов для свідомого вибору професії молодими українцями).

– «Навчання вчителів, учнів надання домедичної допомоги» (має допомогти оволодінню конкретними медичними навичками особливо потрібними в умовах війни).

Для забезпечення комунікації з міжнародними партнерами, зарубіжними міністерствами, громадськими організаціями, та іншими зацікавленими сторонами створено двомовний розділ вебсайту МОН «Підтримка освіти і науки України під час війни», де постійно подається актуальна інформація про невідкладні потреби системи освіти й науки та її пріоритетні завдання. У межах ініціативи Президента України Володимира Зеленського United24 Національним банком України відкрито спеціальний рахунок для Міністерства освіти і науки України на потреби відновлення закладів та установ, пошкоджених і зруйнованих унаслідок агресії рф, матеріально-технічної бази, засобів навчання, придбання комп'ютерного та іншого обладнання, програмного забезпечення, шкільних автобусів, розроблення освітніх програм та інструментів.

Окремим дуже важливим і дієвим напрямом міжнародної співпраці стало ініціювання санкцій та інших типів обмежень з боку міжнародних партнерів щодо співпраці з представниками країни-агресора. Рішенням Ради національної безпеки і оборони України «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)» від 09.06.2022, яке введено в дію Указом Президента України від 09.06.2022 № 401/2022, до санкційного списку включено близько 260 ректорів закладів вищої освіти рф, які підтримали війну проти України [7; 8]. Серед інших санкційних ініціатив:

- До Групи супроводу Болонського процесу та ключових структур Європейського простору вищої освіти щодо виключення рф із інституційних і міждержавних відносин Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти, Європейської асоціації університетів, Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти, Європейської асоціації закладів вищої освіти, мережі національних інформаційних центрів з академічного визнання та мобільності;

До більш ніж 30 великих видавництв, компаній і наукових організацій, таких як Clarivate, Elsevier, Springer Nature, John Wiley & Sons, Oxford University Press, Cambridge University Press, SAGE Publications, Emerald Publishing, Institute

of Electrical and Electronics Engineers, Royal Society of Chemistry та ін., яким належать провідні електронні ресурси наукової інформації, направлено звернення щодо припинення співпраці з установами й громадянами рф;

До міжнародних агентств, що формують авторитетні рейтинги університетів, а саме QS World University Rankings, Academic Ranking of World Universities (також відомий як Шанхайський рейтинг) направлено звернення щодо виключення з відповідних рейтингів російських і білоруських ЗВО та припинення співпраці з рф і рб;

Європейський Союз завпровадив (про що оголошено 8 квітня 2022 р.) обмежувальні заходи проти режиму президента російської федерації у відповідь на жорстоку агресію проти України та її народу.

У межах 5-го пакета санкцій Європейська комісія припинила участь російських державних органів і 60 установ у всіх поточних грантових угодах, а також відповідні виплати в межах Програми ЄС Erasmus+. Окрім того, рф більше не зможе брати участь у виконанні публічних контрактів та використанні європейських коштів. Запроваджено й обмеження фінансової та нефінансової підтримки російських державних чи підконтрольних державі організацій за програмами ЄС, «Євратом» і держав членів ЄС. Єврокомісія призупинила участь російських державних органів або пов'язаних із ними установ у всіх поточних грантових угодах, а також здійснення всіх платежів у межах програм Horizon 2020, Horizon Europe, Euratom і Erasmus+. За цими програмами не укладатимуться нові контракти чи угоди з представниками рф. Численні звернення України до міжнародних організацій дали конкретні результати. Зокрема, Європейська асоціація закладів вищої освіти рекомендувала своїм членам припинити будь-яку академічну співпрацю та співпрацю в росії і вважає, що російським установам не місце в Європейському просторі вищої освіти (Болонському процесі) доки їхня країна порушує територіальну цілісність сусідньої країни. Інша організація – Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти призупинила членство російських агентств із акредитації та забезпечення якості вищої освіти. Дієвими є санкції Європейської асоціації університетів, яка [7]:

виключила 12 закладів вищої освіти рф, які підписали заяву спільноти ректорів рф проти України;

закликала своїх членів і академічні спільноти зробити все можливе, щоб засудити війну і сприяти її припиненню, а також надати допомогу всіма можливими засобами для підтримки університетських спільнот і всіх, хто постраждав від військової агресії;

зобов'язалася постійно співпрацювати з українськими університетами – членами для визначення їхніх потреб у підтримці;

надавати будь-яку допомогу українським університетам, а також тим членам російської академічної спільноти, які виступають із засудженням агресії проти України;

9(17)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

передбачила скликання національних конференцій ректорів своїх 61 членів, щоб визначити, як найкраще спільно працювати для підтримки українських членів у партнерстві з відповідними організаціями, такими як Scholars at Risk і Magna Charta Observatory;

зобов'язалася припинити контакти та співпрацю з центральним державним органом російської федерації чи будь-якої іншої країни, яка активно підтримує вторгнення росії в Україну, а також закликає зробити це своїх членів;

скасувала членські внески для українських закладів вищої освіти до кінця 2022 року й запропонувала комплекс заходів з розбудови інституційної спроможності українських університетів, зокрема створення робочої групи для забезпечення сталості і відбудови української вищої освіти, розширення заходів з розвитку потенціалу на всю мережу українських закладів вищої освіти та створення фонду підтримки для забезпечення участі українських представників в заходах Європейської асоціації університетів.

Окрім того, Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти зобов'язався не ініціювати жодних контактів або співпраці з будь-яким центральним державним органом російської федерації на час віроломного вторгнення, підкресливши, що те ж саме стосується кожної іншої країни, що активно підтримує агресію росії проти України [7]. Ця європейська структура всіляко заохочує зареєстровані агенції із забезпечення якості, а також надавати будь-яку можливу підтримку українським закладам вищої освіти (зокрема, продовжити терміни дії рішень щодо забезпечення якості, а також рекомендує зареєстрованим агентствам не брати участі у процедурах забезпечення якості чи іншій роботі із закладами вищої освіти з росії та будь-якої іншої країни, яка активно підтримує вторгнення росії в Україну, підкреслюючи, що передусім це стосується закладів вищої освіти росії, керівники яких підписали заяву російської спілки ректорів на підтримку військової агресії, повністю порушивши цінності Європейського простору вищої освіти. За підсумками засідання Групи супроводу Болонського процесу Генеральною асамблеєю Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти ініційовано прийняття рішення Групою супроводу Болонського процесу щодо призупинення права представництва російської федерації та білорусі в Болонському процесі, а також у робочих групах й усіх інших структурах та робочій програмі Європейського простору вищої освіти [1]. Підґрунтям для такого рішення стала відповідна заява, яку підписали 39 урядових, 6 консультативних членів Болонського процесу та представники Європейського реєстру із забезпечення якості вищої освіти. Заяву підтримали: Албанія, Андорра, Австрія, Бельгія (французька та фламандська спільноти), Хорватія, Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Європейська комісія, Фінляндія, Франція, Грузія, Німеччина, Греція, Ісландія, Ірландія, Італія, Латвія, Ліхтенштейн, Литва, Люксембург, Мальта, Молдова, Нідерланди,

Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Сан-Марино, Словацька Республіка, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Велика Британія, Шотландія, Рада Європи, організація Education International, Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти, Європейська асоціація закладів вищої освіти, Європейський союз студентів, Європейська асоціація університетів і Європейський реєстр забезпечення якості вищої освіти. Водночас призупинено діяльність російського агентства із забезпечення якості вищої освіти в Європейському реєстрі забезпечення якості вищої освіти, оскільки діяльність цього агентства внаслідок призупинення права російської федерації на представництво в Європейському просторі вищої освіти протирічить критеріям відповідності [1; 7].

Особливе місце в напрямках міжнародного співробітництва займає підтримка подальшої інституційної інтеграції української освітньої системи до європейського освітнього простору [3, с.56]. Слід врахувати, що рух нашої держави до членства в ЄС має безпрецедентну підтримку як громадянами України, так і громадянами країн Євросоюзу [4, с.22]. За даними опитування соціологічної групи «Рейтинг» підтримка українцями вступу до ЄС зростає: станом на кінець березня 2022 року вона сягала абсолютного рекорду – 91%. За результатами опитування «Євробарометру» 66% громадян країн ЄС згодні з тим, що Україна повинна стати членом Євросоюзу, а 71% вважають її 63 частиною європейської сім'ї. Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році для вітчизняної освіти не лише відкрилися нові можливості, а й постали нові завдання, що в умовах воєнного стану набувають особливого значення. Деякі з цих завдань вже виконано [4, с.49]. Наприклад, запроваджено триступеневу систему вищої освіти та європейські стандарти забезпечення її якості [1]. Національну рамку кваліфікацій наближено до європейської, створено національний реєстр кваліфікацій і триває імплементація механізмів визнання професійних кваліфікацій [3, с.120].

Україна стала одним із найактивніших учасників програми Євросоюзу для освіти, навчання, молоді та спорту Erasmus+ і програми партнерства між школами eTwinning. Детальніші рекомендації стосовно відповідності освітнього законодавства й державної освітньої політики асquis ЄС очікуються вже до кінця 2022 р. Серед зобов'язань, визначених Угодою про асоціацію, такі: закріплення та впровадження нової архітектури навчання впродовж життя, прийняття Закону України «Про освіту дорослих»; затвердження всіх освітніх стандартів на кожному рівні вищої освіти на компетентнісних засадах. Програма ЄС Erasmus+ виконується з урахуванням положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС із питань освіти, молоді, спорту та громадянського суспільства. Університети України – активні учасники цієї програми у сфері вищої освіти з міжнародної академічної мобільності, співпраці між університетами та європейськими студіями, деякі проєкти виконуватимуться до 2025 року [9]. Понад 11,5 тис.

9(17)
2025

СУСПІЛЬСТВО ТА
НАЦІОНАЛЬНІ
ІНТЕРЕСИ

українських учасників освітнього процесу (викладачі, студенти, аспіранти) підвищують кваліфікацію або навчаються в європейських закладах вищої освіти на основі міжінституційних угод, які європейські університети реалізують спільно із закладами вищої освіти України [2]. Водночас 5474 стипендіатів із Європи відвідують Україну для навчання/викладання [2].

Станом на початок 2023 р. за участі України впроваджуються 48 проєктів співпраці задля розвитку інновацій та обміну успішними практиками, до яких долучено 106 українських закладів вищої освіти. Наша країна додатково отримала окреме «вікно фінансування» на проєкти з розвитку потенціалу вищої освіти у 2 млн євро. У межах напрямку «Підтримка реформ у сфері молодіжної політики» підтримано ГО «Інститут лідерства, інновацій та розвитку», а саме «Національний Erasmus+ офіс в Україні» й «Національна команда реформування вищої освіти», які упроваджуються як один проєкт – «Мережа Erasmus+ офісів та команд експертів з реформування вищої освіти». У проєктах напрямку «Жан Моне» беруть участь 45 вищих навчальних закладів України. Мережі «Жан Моне» включають партнерів із Австралії, Нової Зеландії, Палестини, Ізраїлю, Туреччини, Чехії та Нідерландів. Викладачів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича запросили для викладання модулів «Жан Моне» до проєкту, що координує університет із Німеччини [7].

У новому циклі програми Erasmus+ на період до 2027 року значно розширено можливості для напрямку «Молодь і спорт», а також відкрито для України напрям професійно-технічної освіти й напрям «Жан Моне» на всі сфери освіти. Загальний бюджет програми перевищуватиме 28 млрд євро. Здійснюватиметься фінансування заходів мобільності, проєктів співпраці, партнерств для розвитку інновацій і обміну успішними практиками, європейських студій, молодіжних обмінів, проведення міжнародних заходів [2].

Серед пріоритетів програми у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту – якість освіти й навчання, інклюзія та гендерна рівність, підготовка вчителів і наставників, перехід на «зелені» та цифрові технології, вища освіта, геополітичний вимір [6, с.330]. У межах напрямку «Жан Моне» триває підтримка викладання, навчання й досліджень з питань європейської інтеграції. Програма Erasmus+ до 2027 року розширює можливості міжнародної співпраці задля виконання завдань Європейського простору освіти, Плану дій Цифрової освіти, Європейської програми компетентностей та інших стратегій ЄС [7]. Попри системні трансформації, які відбулися в сфері науки впродовж останнього часу, зокрема, створення Нацради з питань розвитку науки і технологій; запровадження конкурсного грантового фінансування науки через Національний фонд досліджень; налагодження активної співпраці українських учасників із європейськими колегами в рамках програм «Горизонт-2020», «Горизонт Європа», «Євратом», EUREKA, асоціації COST, існує низка важливих завдань у

рамках імплементації Дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору і насамперед формування пріоритетних напрямів науки й техніки, інноваційної діяльності на довгостроковий період, удосконалення системи діяльності наукових установ, наукової й науково-технічної діяльності у закладах вищої освіти відповідно до практик ЄС. Сюди ж слід віднести забезпечення стійкого зростання фінансування Національного фонду досліджень, розроблення та запровадження нової системи оплати праці наукових працівників [3, с. 119].

Особливим завданням є затвердження Державної програми розвитку дослідницьких інфраструктур, здійснення конкретних кроків для приєднання українських організацій до Європейських консорціумів дослідницьких інфраструктур та затвердження концепції державної політики розвитку є інфраструктур. Потребує також завершення робіт з підготовки законопроектів у сфері інноваційної діяльності й інноваційної інфраструктури [5]. В умовах військової агресії РФ сфера науки та інновацій зазнала значних втрат, що істотно вплинуло на її суб'єктів, інфраструктуру, механізми функціонування. Попри це наука, технології й інновації відіграють і надалі відіграватимуть ключову роль у якнайшвидшому відновленні регіонів України постраждалих від війни, МОН і далі виконує рекомендації, надані під час проведення аудиту національної дослідницької та інноваційної системи в рамках інструменту PSF програми «Горизонт 2020». На основі цих рекомендацій затверджено Дорожню карту інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору. Велику частину заходів Дорожньої карти міністерством було реалізовано за півтора року, в тому числі під час війни. Важливим для подальшого розвитку міжнародного співробітництва став висновок Європейської комісії, представлений 17 червня 2022 р., яким Європейській раді надається рекомендація визнати євроінтеграційну перспективу України та надати їй статус кандидата на членство в ЄС. Він містить визнання про те, що Україна має добре розвинену систему освіти з високим рівнем охоплення грамотністю (майже 100 %) і непоганими результатами в дослідженні якості освіти. У висновку Єврокомісії також наголошується на значному обсязі фінансування освітнього сектору та високому ступені охоплення українців вищою освітою [2]. Звичайно, завжди є простір для самовдосконалення й розвитку. Упродовж останнього часу дороговказом освітніх реформ стала Угода про асоціацію між Україною та ЄС, виконання якої в частині розділу «Освіта, навчання та молодь» становить більш ніж 80 % (за середнього значення виконання Угоди про асоціацію близько 70 %). Крім того, документ наголошує на необхідності посилення зв'язку між освітою й потребами ринку праці, активного впровадження дуальної форми здобуття освіти для максимального узгодження навичок випускників із вимогами роботодавців. Європейська комісія

відзначає також тенденцію зниження видатків на фінансування наукових досліджень і розробок, яке здійснюється переважно за державний коштів і не перевищує 0,5 % ВВП та, вочевидь, є недостатнім для стійкого зростання людського капіталу [9]. Документ Єврокомісії, підкреслюючи важливість участі України в програмах «Горизонт Європа» і «Євратом», наголошує на тому, що це сприяє успішній інтеграції практик ЄС у сферу досліджень та інновацій. Варто зауважити, що стан секторальної інтеграції української освіти та науки вже є високим, і це відзначають також колеги з Єврокомісії, зокрема йдеться про участь у програмах ЄС, наприклад Erasmus+, «Горизонт».

Висновки. Отримання Україною 23 червня 2022 р. статусу 67 кандидата на членство в Євросоюзі є насамперед потужним політичним сигналом із боку держав ЄС щодо визнання її членом європейської сім'ї. Для сфери освіти й науки, як і для інших, статус кандидата є політичним стимулом для реалізації в освітньому й науковому секторах якісних перетворень, актуальність яких давно назріла. Крім того, це буде визнанням успішності євроінтеграційних реформ в Україні, що підтримані або ініційовані європейськими партнерами. До того ж після набуття статусу кандидата Україна зможе отримувати довгострокові кредити від ЄС, а також допомогу у вигляді грантів на освіту, культуру, охорону здоров'я.

Література:

1. Болонська конвенція. Спільна декларація європейських міністрів освіти [електронний ресурс]. 1999. http://eduknigi.com/ped_view.php?id=6
2. Європейський освітній портал [електронний ресурс; 2023]. <http://www.eu-edu.org>.
3. Журавський В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. К.: ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2023. 200 с.
4. Історія, теорія і практика європейської та євроатлантичної інтеграції України [енциклопедичний довідник]. К.: Вид-во НАДУ, 2020. 408 с.
5. Моделі фінансування закладів освіти: аналіз і оцінка [електронний ресурс; 2023]. <http://ecsocman.hse.ru/text/19195290/>
6. Надрага В.І. Соціальні ризики в контексті євроінтеграційних стратегій України / Актуальні проблеми економіки. 2014. № 9. С. 325-332.
7. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно аналітичний збірник / за заг. редакцією С.Шкарлета. К: МОН України, 2022. 358 с.
8. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність. Науково-методичний збірник / за заг. редакцією С.Шкарлета. К: Букрек, 2022. 140 с.
9. Перехідна книга Міністерства освіти і науки України [електронний ресурс; 2023]. К.: МОН, 56 с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/21/Transition.book.2023.pdf>
10. Чикалова М. Особливості освітнього процесу в умовах повномасштабних бойових дій / Український педагогічний журнал. 2023. № 3. С. 13-22.

References:

1. Bolonska konventsiiia. Spilna deklaratsiia yevropeiskykh ministriv osvity [elektronnyi resurs] [Bologna Convention. Joint Declaration of European Ministers of Education [electronic resource]]. (1999). Retrieved from http://eduknigi.com/ped_view.php?id=6 [in Ukrainian].

2. Yevropeyskyi osvittii portal [elektronnyi resurs; 2023] [European Education Portal [electronic resource; 2023]]. (2023). Retrieved from <http://www.eu-edu.org>. [in Ukrainian].
3. Zhuravskiy V.S. (2023). Bolonskyi protses: holovni pryntsyipy vkhodzhennia v Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity [Bologna Process: main principles of entry into the European Higher Education Area]. 200. [in Ukrainian].
4. Istoriia, teoriia i praktyka yevropeiskoi ta yevroatlantychnoi intehratsii Ukrainy [entsyklopedychnyi dovidnyk] [History, theory and practice of European and Euro-Atlantic integration of Ukraine [encyclopedia reference book]]. (2020). 408. [in Ukrainian].
5. Modeli finansuvannia zakladiv osvity: analiz i otsinka [elektronnyi resurs; 2023] [Models of financing educational institutions: analysis and evaluation [electronic resource; 2023]]. (2023). Retrieved from <http://ecsocman.hse.ru/text/19195290/> [in Ukrainian].
6. Nadraha V.I. (2014). Sotsialni ryzyky v konteksti yevrointehratsiinykh stratehii Ukrainy [Social risks in the context of Ukraine's European integration strategies]. *Aktualni problemy ekonomiky - Current economic problems*. 9. 325-332. [in Ukrainian].
7. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Informatsiino analitychnyi zbirnyk [Education in Ukraine under martial law. Information and analytical collection]. (2022). 358. [in Ukrainian].
8. Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Innovatsiina ta proiektna diialnist. Naukovo-metodychnyi zbirnyk [Education in Ukraine under martial law. Innovative and project activities. Scientific and methodological collection]. (2022). 140. [in Ukrainian].
9. Perekhidna knyha Ministerstva osvity i nauky Ukrainy [elektronnyi resurs; 2023] [Transitional Book of the Ministry of Education and Science of Ukraine [electronic resource; 2023]]. (2023). 56. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2023/03/21/Transition.book.2023.pdf> [in Ukrainian].
10. Chykalova M. (2023). Osoblyvosti osvitnoho protsesu v umovakh povnomashtabnykh boiovykh dii [Peculiarities of the educational process in conditions of full-scale hostilities]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal - Ukrainian Pedagogical Journal*. 3. 13-22. [in Ukrainian].